

AAN TAFEL MET MEVROUW MEIJER

Elk gebouw verdient een tweede kans

Het was een mooie avond in het Leerhotel het Klooster in Amersfoort, waar betrokken studenten van MBO Amersfoort de verschillende gangen opdienden. En wat een unieke ambiance: een voormalig klooster dat nu een leerhotel, restaurant en vergadercentrum huisvest. Een perfecte plek om met Mevrouw Meijer te praten over haar passies: onderwijs en architectuur. En dat gebeurde tussen de gerechten door.

EEN AMUSE VAN STOOFPPEERTJE

Mevrouw Meijer bestaat overigens uit kunsthistoricus Wilma Kempinga en architect Tjeerd Wessel van Wessel van Geffen architecten. Wilma legt uit: "Mevrouw Meijer is een ideëel onderzoeksbureau dat de schoolarchitectuur wil verbeteren. Wij vinden schoolgebouwen belangrijk, omdat kinderen er een groot en vormend deel van hun leven doorbrengen. Een school is niet zomaar een bedrijfsgebouw. De kwaliteit van een school is van grote maatschappelijke betekenis en daar hoort goede architectuur bij; een school hoort geen wegwerpgebouw te zijn. Ons onderzoek richt zich vaak op de renovatie, uitbreiding en transformatie van bestaande wederopbouwscholen (1950-1970) of zogenoemde bloemkoolscholen (1970-1985). We laten zien hoeveel toekomst er in het verleden zit. Veel naoorlogse scholen zijn sleets geraakt door het intensieve gebruik en ze worden niet altijd liefdevol behandeld. Maar als je ze afstof, wordt de schat die eronder ligt weer zichtbaar." Tjeerd: "Ook doen wij samen met de TU Delft onderzoek naar de transformatie van ambachtsscholen. De TU heeft enkele Europese ambachtsscholen bezocht en nieuwe concepten uitgewerkt, en wij leggen de verbinding met de Nederlandse praktijk. Dit leerhotel hier is echt een bedrijf, waar studenten leren in de praktijk. Onlangs hebben wij in Amersfoort een bijeenkomst georganiseerd in een oude fabriek op een bedrijventerrein, waar BOL 1 en 2 mbo techniek is ondergebracht. Veel jongeren komen daar één dag in de week. En in Veldhoven staat het techniekhuis, een combinatie van

school, congrescentrum en museum. Zo'n combinatie met een gebouw met karakter is volgens ons ook onderwijskundig een verrijking."

GEBAKKEN COQUILLES MET GEROOSTERDE BLOEMKOOL

Wilma: "In ons werk komen sommige thema's telkens terug. Zoals het zorgvuldig omgaan en herwaarderen van bestaande gebouwen, en de school als 'een wereld op zich'. Die thema's werken we uit in de vorm van ontwerpend onderzoek aan de hand van een concrete casus. We nodigen talentvolle architecten uit en dragen onze bevindingen uit om kennis en debat te stimuleren. Mevrouw Meijer komt voort uit een project om hoogwaardige noodlokalen te ontwerpen voor Hoogvliet, Rotterdam (2002-2006). Het is een gegeven dat veel kinderen hun schooltijd grotendeels doorbrengen in noodlokalen. Dan moet je daar ook iets goeds van maken. We lieten architecten drie mooie 'Schoolparasites' ontwerpen, bedoeld voor muziek en dans, koken en eten, en individuele werkplekken. Ze zijn alle drie gebouwd bij scholen uit de jaren zestig. We hebben ons toen ook verdiept in die wederopbouwscholen zelf. Het is indrukwekkend om te zien hoe flexibel die scholen zijn, ze vangen al vijftig jaar veranderende onderwijskundige inzichten op. Het zijn heel gewone standaardscholen maar met een hoge kwaliteit, die ook voor de toekomst zijn waarde behoudt. Het is daarom onverstandig om alleen naar de economische levensduur te kijken als je over onderwijshuisvesting beslist. Er is een wereld te winnen ▶

door onderwijs en architectuur samen te brengen.” Tjeerd knikt: “Er wordt te beperkt op kosten gestuurd, terwijl het om de waarde gaat. Opgaven alsmaar vertalen in nieuwbouw was interessant toen de grond nog geld opbracht in combinatie met een goede locatie. Wij zeggen: gun een school een tweede leven. We hebben daarvoor vier argumenten. Een schoolgebouw heeft cultuurhistorische waarde en ook persoonlijke betekenis voor talloze leerlingen, ouders en oud-leerlingen. Deze scholen zijn functioneel gezien alleskunnners dankzij hun flexibele ontwerp en hun unieke, ruime lokalen; en ze zijn met beperkte ingrepen ook klaar voor het onderwijs van morgen. Ook vanuit duurzaamheidsoogpunt is behoud beter. Nieuwbouw mag dan energiezuiniger zijn, maar dat weegt niet op tegen de enorme belasting van energie en grondstoffen tijdens sloop en bouw. Tenslotte is er het financiële argument. Wij nemen in ons model alle kosten mee over de periode van dertig tot veertig jaar, dus zowel voor investering als exploitatie. Hoogwaardige renovatie of transformatie blijkt dan 10 tot 30 procent goedkoper dan vergelijkbare nieuwbouw.”

**SCHARRELHOEN MET GROENE ASPERGES,
GEFRITUURD EN EERST GEGRILD EN DAARNA
IN DE OVEN GESCHOVEN**

Wilma: “Ons rekenmodel, ontwikkeld door bouwkostenadviesbureau Winket, geeft inzicht in alle kosten, ongeacht of ze bij de gemeente of het schoolbestuur liggen. Zo kan een reële keuze worden gemaakt tus-

sen behoud/transformatie en sloop/nieuwbouw, op basis van een volledig beeld van de kosten. Intussen maken we de inhoudelijke keuzemogelijkheden inzichtelijk door drie architecten een studieontwerp te laten maken op basis van hetzelfde programma van eisen. Het zijn slimme en ervaren architecten, die echter nog nooit een school hebben gebouwd. Zo krijg je frisse en verrassende oplossingen waar de school haar voordeel mee kan doen.” Tjeerd knikt: “Zo’n ontwerpend onderzoek is overigens ook zinvol

als je nieuwbouw wilt. Een onderzoek duurt twee à drie maanden. We laten de school intensief participeren om de eisen en wensen scherp te krijgen, en om op de studieontwerpen te reageren. Zo krijgt de school een stoomcursus in de relatie onderwijs-architectuur, en de architecten krijgen de kans om zich in deze belangrijke ontwerpopgave te verdiepen. Ze worden voor de studie betaald, zonder de garantie van uitvoering. Ook de buurt en de gemeente doen mee. Het is een vorm van toekomstgericht denken, om de schoolarchitectuur op een hoger peil te brengen. Zodat er betere antwoorden kunnen komen op de wezensvraag: 'Hoe kan ik het onderwijs van vandaag en morgen zo goed mogelijk in ruimten vertalen?' Scholen doen zichzelf tekort als ze deze eerste fase, van bezinning op wat je eigenlijk wilt, afraffelen of overslaan. "

TARTE TATIN VAN ANANAS MET VANILLEROOMIJS, KROKANTE ANANAS EN GEL VAN MINT

"Een mooi voorbeeld van ons werk vind je in de naoorlogse wijk Schalkwijk in Haarlem, een kracht-wijk met een herstructureringsopgave. De gemeente wilde de meeste wijkscholen vervangen door een klein aantal brede scholen. Door de crisis veranderde het beleid. De gemeente vroeg ons de potentie van 14 bestaande schoolgebouwen voor de komende twintig jaar te onderzoeken. Hoe staan zij erbij? Wat is hun betekenis in de wijk? We hebben dat onderzocht samen met studenten van de TU Eindhoven. Wij stelden vast dat de scholen bouwkundig nog lang meekunnen. Ze kunnen bijna allemaal met bescheiden middelen up to date worden gebracht. Bovendien liggen ze prachtig centraal in hun wijk, vaak in een groenstrook. Als je ze sloopt en vervangt door multifunctionele clusters, dan haal je het hart uit de wijk. De nieuwe clusters zouden bovendien verder weg

liggen, zodat veel ouders hun kind met de auto naar school zouden brengen. We hebben de tijd genomen om met de schooldirecteuren te praten, en wat bleek: niemand zat te wachten op een brede school. De scholen hadden een eigen profiel en een vertrouwde plek in de wijk. Ze wilden wel samenwerken, maar niet in één gebouw. Clustering vonden ze niet aantrekkelijk vanuit het oogpunt van het eigen profiel en de onderlinge concurrentie. Bovendien werkt het in de praktijk ook niet goed, zeiden ze, met verwijzing naar een al bestaand voorbeeld in Schalkwijk, een gebouw met woningen, winkels en twee scholen. De gemeente Haarlem heeft de resultaten van ons onderzoek verwerkt in het nieuwe integraal huisvestingplan. Elf van de veertien scholen kunnen met kleine ingrepen weer minstens twintig jaar mee. Voor de resterende drie scholen was de opgave ingewikkelder vanwege sterke groei of krimp; daar hebben we een ontwerpend onderzoek gedaan. Samenwerking hoeft niet in een brede school maar kan in de vorm van een 'brede groenstrook', adviseerden we. Een effect van ons onderzoek is dat de gemeente tien miljoen euro extra heeft uitgetrokken voor de scholen van Schalkwijk."

KOFFIEPARFAIT MET VANILLESCHUIM, DAARBIJ GESUIKERDE DONUT EN CHOCOLADEMOUSSE MET TIA MARIA

Wilma: "De rol van de architect wordt gemarginaliseerd in aanbestedingsvormen en dat is slecht voor het onderwijs en de architectuur. Wij willen laten zien wat architectuur kan betekenen voor de maatschappelijke opgave, juist in de beginfase. Door ons ontwerpend onderzoek zorgen we ervoor dat mensen – de school, de gemeente, de buurt, de ontwerpers, andere betrokkenen – veel tijd met elkaar doorbrengen. Omdat liefde altijd door de maag gaat, halen we de lekkerste taarten bij de beste banketbakker. Want we merken dat tijdens het eten veel zaken beter worden gedeeld: opeens begrijpt een schooldirecteur wat een rooilijn is en opeens begrijpt de stedenbouwkundige de waarde van een onderwijskundig concept. We zijn niet van de monumentenmaffia en we zijn niet tegen slopen, maar we vinden een gedegen onderzoek vooraf heel belangrijk en bepalend voor de late keuzen. Terwijl veel maatschappelijk vastgoed zijn functie verliest, zoals kerken en postkantoren, blijven scholen onverminderd bestaan als cruciale plekken in de samenleving. Laten we dus zuinig zijn op onze schoolgebouwen. Ze vormen een belangrijk deel van de geschiedenis en van de toekomst, en dus van de continuïteit in de samenleving. Door concreet met een opgave bezig te zijn, gaan mensen zich bewuster op de toekomst richten. Dat maakt ons werk zinvol." ◀

▶ Mevrouw Meijer bestaat sinds 2009. Het bureau bestaat uit Wilma Kempinga en Tjeerd Wessel. Voor meer informatie kijkt u op www.mevrouwmeijer.nu.

"Hoe kan ik het onderwijs van vandaag en morgen zo goed mogelijk in ruimten vertalen."

